

طراحی لباس بانوان با الهام از بنای باغ تاریخی دولت آباد یزد با رویکرد زیباشناسی

فهیمة مسعودی / دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشکده هنر، موسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران.*
f92masoudi@gmail.com

چکیده

معماری و طراحی لباس از جمله هنرهای کاربردی هستند که می‌توان بیشترین تشابه را در مبانی نظری، عملکردی و زیباشناسی آن‌ها شاهد بود. داشتن سرپناه و پوشش بخشی از نیازهای اولیه و اساسی انسان است. از این‌رو است که این هنرهای کاربردی قدمتی بسیار دیرینه دارند. در آغاز، پوشاک و معماری همچون پوست دوم و سوم برای بدن انسان، تنها جنبه حفاظتی و امنیتی داشتند و او را در مقابل عوامل جوی و طبیعی مصون نگه می‌داشتند، اما با گذشت زمان و رشد قابلیت‌های انسان و توسعه تعاملات و ارتباطات اجتماعی‌اش و شکل‌گیری منش‌های اعتقادی و دینی در جوامع گوناگون، بناها و تن‌پوش‌ها با بسط و گسترش حیطه کارکردیشان، علاوه بر جنبه حفاظتی، دارای نقشی نمادین و فرهنگی شدند؛ به طوری که توانستند با ویژگی‌های شکلی و محتوایی خود، نگرش‌ها و رویکردهای هستی‌شناسی و اعتقادی افراد و جوامع را به نمایش گذارند. این تحقیق به دنبال این است که روشن کند آیا طراحان مد می‌توانند از معماری به عنوان منبع الهام ایده بگیرند؟ در این مقاله، با استفاده از شیوه توصیفی - تحلیلی سعی شده است بنای «باغ دولت آباد یزد» از نماهای مختلف مورد بررسی قرار گیرد. در انتها نیز به طراحی لباس بانوان با استفاده از این بنای تاریخی پرداخته شده است. **کلیدواژه‌ها:** باغ دولت آباد، یزد، پوشاک، طراحی لباس بانوان.

Women's Clothing Design Inspired by Dowlat Abad Garden in Yazd with an Aesthetic Approach

Fahimeh Masoudi / Master's student of Art Research, Faculty of Arts, Ferdows Institute of Higher Education, Mashhad, Iran.*

f92masoudi@gmail.com

Abstract

The functional and beauty of architecture and clothing design are among the applied arts that have the most similar theoretical foundations. Humans' basic and essential needs include shelter and protection. Consequently, these applied arts are lengthy. In the beginning of clothing and architecture, the second and third parts of the human body were only intended to provide protection and security, just like the skin. He was opposed to the atmosphere and natural factors that made it immune. But over time and with the growth of humans the development of social interactions and communication And the formation of religious and religious principles in various societies, buildings, and tenses with the expansion of the scope Coca card, in addition to the protective aspect, have a symbolic and cultural role, so that they were able to Self - shaped and content, attitudes and approaches of ontology and beliefs of individuals and communities To be. The purpose of this research is to determine if architecture can be a source of inspiration for fashion designers. Do you understand what I mean? 'Dowlat Abad Garden of Yazd' was quantified using a descriptive-analytical method in this paper. In the end, this historical monument was used to design women's clothing.

Keywords: Dowlat Abad Garden, Yazd, women's clothing design.

مقدمه

صنعت پوشاک امروزه دائم در حال تغییر است و با استفاده از به کارگیری الگوها، سبک‌ها، رنگ‌ها و مانند آن‌ها در تلاش است با ارائه طرح‌های نوین و خلاقانه، بتواند یکی از نیازهای ضروری انسان یعنی «پوشاک» را برآورده سازد. در این پژوهش، توجه ویژه‌ای به آثار تاریخی استان یزد شده است. استان یزد به عنوان اولین شهر خشتی جهان و دومین شهر تاریخی دنیا شناخته می‌شود؛ شهری مهم که آثار تاریخی و دیدنی بی‌شماری را درون خود جای داده است.

یکی از آثار تاریخی استان یزد «باغ دولت آباد» آن است. باغ دولت آباد از جمله آثار تاریخی یزد متعلق به دوره افشاریه و زندیه محسوب می‌شود. بلندترین بادگیر جهان به ارتفاع ۳۳ متر و ۸۰ سانتی متر در این باغ واقع است. از خصوصیات این بادگیر، هشت ضلعی بودن آن است که باعث می‌شود باد در هر جهت بوزد و به راحتی به قسمت‌های زیرین هدایت شود. از سوی دیگر، در زیر این بادگیر حوضی قرار دارد؛ به طوری که با وزیدن باد به سطح آب حوض، هوای خنکی را داخل بنا ایجاد می‌کند (انصاری، ۱۳۸۶: ۲۵). در این ساختمان، با تلفیق باد و آب که در حوض‌های داخل ساختمان در جریان است، هوای خنک از زیر بادگیرها به قسمت شاه نشین و تالارها انتقال پیدا می‌کند. به همین دلیل، به این بنا، ساختمان تابستانه نیز گفته می‌شود.

معمار باغ با کاشت درخت در دو جانب محور اصلی، علاوه بر اینکه سبب تمرکز دید به سوی عمارت‌های اصلی باغ می‌شود، موجب عدم محدودیت دید از سوی هر یک از عمارات به سمت منظره باغ نیز هست و بر اتصال بصری بین دو عمارت تاکید دارد. سطح باغ به دو بخش با محیط مستطیلی تقسیم می‌شود که به صورت عمود بر هم قرار گرفته‌اند (جوهریان، ۱۳۸۳: ۳۹).

پیدایش مجموعه عمارت باغ دولت آباد پس از احداث و احیای رشته‌های قناتی است که پس از رونق باغ‌های پیرامون، بناهایی شامل عمارت سردر، عمارت بهشت آئین، تالار آینه، عمارت تهرانی، عمارت هشتی یا عمارت بادگیر، عمارت سردر شمالی، تالار طنبی، برج دیدبانی و آب انبار احداث شده است. همچنین اصطبل بزرگ با شترخانه و غلام‌خانه در غرب باغ و در کنار رودخانه قرار دارد. فضای سبز باغ درختان میوه مانند انگور، سرو و کاج داشته و

همچنین گل‌های محمدی و سرخ نیز در باغ دیده می‌شود (همان).

آنچه مسأله اساسی امروز در پوشش اسلامی و ایرانی به ویژه برای بانوان مطرح است، یکنواختی و استفاده محدود از رنگ در لباس‌هاست که عمدتاً طرح‌های البسه، متناسب با الگوهای ساده شده غربی با هدف یکی کردن جوامع در حال توسعه و نزدیک شدن به دهکده جهانی است. این هدف فرهنگ غربی، بی‌شک تهدیدی جدی در فراموش شدن فرهنگ غنی و پر بار پوشاک سنتی کشورها و به ویژه ایران است؛ چراکه لباس، حجاب و پوشش ملی باید معرف تاریخ و فرهنگ سرزمین‌ها باشد. آنچه امروز در بین اندیشمندان مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی از اهمیتی شایان برخوردار است. توجه به پیام‌ها و راز و رمزهای موجود در انواع پوشاک در ادوار مختلف و در میان ملل گوناگون است. این پیام‌ها خود از باورها، آداب و سنن این ملت‌ها برخاسته‌اند.

با توجه به ضرورت حفظ و نهادینه کردن هنر و فرهنگ ایران اسلامی طراحان لباس چگونه می‌توانند در حفظ این ارزش‌ها دخیل باشند؟ این پژوهش بر خود واجب دانسته تا با پیوند بین هنر معماری ایرانی از جمله «باغ دولت آباد یزد» با طراحی پوشاک، قدمی در جهت آشنایی عموم مردم با میراث فرهنگی و تاریخی با ارائه طرح‌های خلاقانه بردارد؛ چراکه اگر این هنر احیا نشود رو به زوال خواهد رفت و همچنین از این طریق افرادی که با این بناهای تاریخی غریب هستند، این طراحی لباس خود باعث برانگیختن حس کنجکاوی و کنکاش آن‌ها در این حیطه خواهد شد و آن‌ها را با هنر و فرهنگ ایرانی آشنا خواهد کرد و با احیای هنر و فرهنگ ایرانی از تقلید کور کورانه از طراحان غربی که هدفی جز تهاجم فرهنگی و نادیده گرفتن هنر و اصالت ایرانی ندارند جلوگیری خواهد کرد.

این پژوهش بر آن است، با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و گردآوری اطلاعات با روش کتابخانه‌ای با توجه به معماری ایرانی و نگاه ویژه به معماری «باغ دولت آباد یزد» در قالب طراحی لباس‌های ایرانی اسلامی، هنر ایرانی را زنده نگه داشته و قدمی در جهت رشد ارزش‌های فرهنگی - هنری ایران اسلامی بردارد.

پیشینه پژوهش

در جست‌وجوهای انجام شده، منبعی که با موضوع و مسأله این پژوهش اشتراک مستقیم و کامل داشته باشد، یافت نشد، اما به عنوان پیشینه عام، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

پیرنیا و معماریان (۱۳۷۸) در کتاب تحقیق در معماری گذشته ایران اصول باغ‌سازی ایرانی را تشریح کرده و نحوه کاشت گیاهان را به تفصیل بیان می‌کند. نکته بسیار مهم در این کتاب تشریح شیوه کرت‌بندی در باغ دولت آباد یزد می‌باشد و نحوه قرارگیری ساختمان نسبت به کرت‌ها و درختان را توضیح می‌دهد. برای نمونه، به درختان و گیاهانی که در باغ دولت آباد کاشته شده‌اند و کاربرد آن‌ها اشاره دارد. جواهریان و جوادی (۱۳۸۳) در کتابی با عنوان *باغ ایرانی، حکمت کهن، منظر جدید* به باغ‌های ایرانی از جمله باغ دولت آباد یزد پرداخته‌اند. این کتاب دارای تصاویر و پلان‌های مناسبی از باغ دولت آباد برای مطالعه معماری می‌باشد. مدقالچی، انصاری و بمانیان (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «حس مکان در طرح باغ ایرانی» به بررسی سه نمونه از باغ‌های عباس‌آباد بهشهر، شازده ماهان و دولت آباد یزد پرداخته‌اند. نتایج به دست آمده از این پژوهش در بررسی زیبایی‌شناختی فضای باغ دولت آباد یزد و مطالعه جهت تطبیق با الگوی مداخله حائز اهمیت می‌باشد. پیرنیا و معماریان (۱۳۹۶) در کتابی با عنوان *سبک‌شناسی معماری ایرانی* توصیفات تحلیلی از این باغ و بناهای آن از دیدگاه معماری آورده‌اند. همچنین به مرمت بخش‌هایی از آن با توجه به اسناد و تصاویر قدیمی اشاره کرده‌اند. هر دوگ (۱۳۹۷) در کتاب *ساختار شکل در معماری اسلامی ایران و ترکستان* به ویژگی‌های ساختاری و زیبایی‌شناسی باغ‌های ایرانی و به طور خاص باغ دولت آباد یزد اشاره کرده است که در مطالعات پایه‌ای با هدف شناخت ویژگی‌های مشترک در باغ‌های ایرانی مورد توجه قرار می‌گیرد.

با توجه به پیشینه موضوع پژوهش، پژوهش حاضر با بررسی شاخص‌های مربوط به معماری «باغ دولت آباد یزد» و تلفیق آن با طراحی لباس، می‌تواند راهکارها و طراحی‌های عملی و زیبا برای طراحی لباس بانوان ارائه دهد. استفاده از نتایج این پژوهش می‌تواند به طراحان لباس در ارائه ایده‌های جدید کمک کند. این امر به افزایش اشتغال و تشویق افراد به فعالیت در این عرصه و همچنین افزایش درآمد و ایجاد سهم بازاری در بازارهای جهانی به طراحان ایرانی کمک کند.

روش پژوهش

ماهیت پژوهش پیش‌رو به صورت توصیفی - تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات، با روش کتابخانه‌ای به همراه مشاهده تصاویر بوده‌است و تحلیل پژوهش به صورت کیفی انجام شده

است. همچنین روش نمونه‌گیری، به صورت تصادفی است. برای انتخاب آثار، نماهای مختلف باغ دولت آباد یزد بررسی شد و از میان آن‌ها نماهایی به صورت تصادفی انتخاب، و با توجه به آن‌ها ایده‌پردازی انجام شده است.

باغ دولت آباد

«هشت باغ دولت آباد» که به اختصار «باغ دولت آباد» نامیده می‌شود، از مجموعه‌های مشهور دوره زندیه می‌باشد که قدمت ساخت آن به سال ۱۱۶۰ هجری قمری بازمی‌گردد. این باغ به دستور محمد تقی خان بافقی، حکمران و والی یزد ساخته شد. باغ دولت آباد یکی از زیباترین باغ‌های ایران به شمار می‌رود که در وسعتی در حدود ۶,۴ هکتار احداث شده است. در زمان محمد تقی خان، باغ از سمت شمال به خیابانی می‌رسید که درختان بسیاری داشت؛ به طوری که این درختان، مانع دید از خارج به داخل باغ می‌شدند. به این سبب، این خیابان را «هزار درخت» نیز می‌گفتند که عرض ۴ تا ۵ متر و طولی بیش از ۲۰ کیلومتر داشت و به سمت رحیم آباد می‌رفت. در سمت شرق باغ نیز خیابانی به طول ۸ کیلومتر قرار داشت و از سمت غرب باغ به مسیر رودخانه خشک محدود می‌شد. در این زمان، باغ خارج از حصار شهر یزد قرار داشت. با گسترش یافتن شهر، این باغ در دوران قاجاریه متصل به دروازه «چهار منار» اما همچنان خارج شهر قرار می‌گرفت، اما با گذشت زمان، بافت شهری اطراف آن را پر کرد؛ به طوری که در دوران پهلوی ساخت و ساز حومه شهری پیرامون آن را فرا گرفت و به تدریج باغ در مرکز شهر یزد قرار گرفت (جواهریان، ۱۳۸۳: ۱۰۱).

تصویر ۱: نمایی از بادگیر باغ، (URL 1)

هندسه باغ

هندسه باغ، یک هندسه منظم است که سطح باغ را به دو بخش مستطیلی شکل عمود بر هم (باغ بیرونی و باغ اندرونی) تفکیک کرده است. محور تقارن مستطیل بزرگ‌تر، محور اصلی باغ اندرونی است که آب‌نمای بزرگ باغ به

ابعاد ۱۹۴ در ۱۲ متر بر این محور منطبق می‌باشد. در واقع، این محور، همان محوری است که عمارت سردر را به عمارت هشتی متصل می‌کند. «معمار باغ با کاشت درخت در دو جانب محور اصلی، علاوه بر این که سبب تمرکز دید بسوی عمارت‌های اصلی باغ می‌شود، موجب عدم محدودیت دید از سوی هر یک از عمارات به سمت منظر باغ نیز می‌گردد و بر اتصال بصری بین دو عمارت تاکید می‌کند» (جواهریان، ۱۳۸۳: ۲۷). «وجود چشم انداز اصلی به شکل مستقیم و کشیده در محور طولی باغ روبروی کوشک و کاشتن درختان بلند در دو طرف آن نقشی اساسی در ایجاد پرسپکتیوی دارد که باغ را طولانی‌تر جلوه‌گر می‌سازد» (انصاری، ۱۳۸۶: ۲۹).

آب‌نما که دقیقاً بر محور تقارن باغ اندرونی منطبق می‌باشد، سطح باغ را به دو کرت مستطیلی متقارن تقسیم می‌کند. «در باغ اندرونی، قسمت عمده باغ کرت‌بندی شده است. تناسبات کرت‌بندی‌ها از تناسبات دو باغ مستطیل شکل تبعیت می‌کند» (جواهریان، ۱۳۸۳: ۳۱). محور تقارن مستطیل کوچک‌تر که همان باغ بهشت آئین می‌باشد، بر محور اصلی باغ عمود می‌باشد. مستطیل باغ بهشت آئین توسط یک حوض مستطیلی بزرگ که عمود بر محور تقارن مستطیل است، به دو قسمت مربع شکل تقسیم می‌شود که در واقع، کرت‌های اصلی باغ بهشت آئین همین مربع‌ها می‌باشند. تقارن یکی از اصول معماری ایرانی به شمار می‌رود؛ به طوری که در معماری سنتی ایران در تمامی بناها به اشکال مختلف از آن استفاده شده است. در باغ ایرانی نیز از این اصل بسیار استفاده شده است. کوشک به عنوان اصلی‌ترین بنای باغ ایرانی بر روی محور تقارن باغ قرار می‌گیرد. اوج این تقارن را می‌توان در محور اصلی باغ دید، یعنی جایی که حتی گل‌ها و درختان نیز قرینه کاشته شده‌اند. نکته قابل تامل در هندسه باغ دولت آباد، عدم تطابق محور باغ اندرونی بر محور باغ بیرونی می‌باشد؛ به طوری که امتداد محور طولی باغ اندرونی، نسبت به مرکز تقارن باغ بیرونی انحراف دارد (همان: ۳۴).

عناصر و اجزای باغ

پیدایش مجموعه عمارات باغ دولت آباد، پس از احداث و احیای رشته‌های قناتی است که با همین نام شکل گرفته و پس از رونق باغ‌های پیرامون، در آن چند عمارت شامل عمارت سردر، عمارت بهشت آئین، تالار آینه، عمارت تهرانی، عمارت هشتی (عمارت بادگیر)، عمارت سردر شمالی (مربوط به باغ بهشت آئین) و تالار طنبی احداث گردیده است. همچنین

اصطبل‌بزرگ با شترخانه و غلام‌خانه در غرب باغ و در کنار رودخانه خشک قرار دارد. عناصر و اجزای باغ عبارتند از: عمارت سردر (بهشت آئین)، عمارت هشتی (عمارت بادگیر)، تالار طنبی، عمارت طهرانی، تالار آینه، عمارت سردر شمالی، اصطبل بزرگ، ابنیه فرعی و خدماتی و آب انبار.

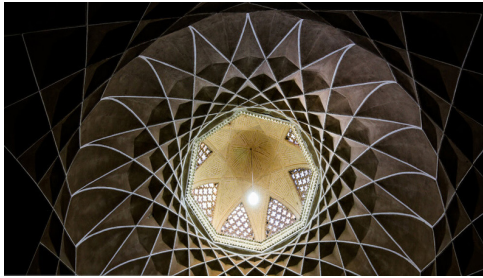
تصویر ۲: نمایی از عمارت هشتی

در واقع، باغ دارای چهار بنای اصلی بوده که سه دستگاه آن به نام هشتی، تالار طنبی و سردر هنوز بر

پای است و قسمتی از اتاق‌های زمستانی هم وجود دارد، ولی بقیه ساختمان‌ها و حتی عرصه آن از بین رفته است (نعیما، ۱۳۸۶). علاوه بر این، بناهای اصلی، ابنیه فرعی و خدماتی در ضلع شرقی باغ شامل آبدارخانه، شربت‌خانه، آشپزخانه و تاسیسات چاه و منبع آب وجود دارد که در مواقع کم آبی برای پر کردن حوض‌های متعدد باغ از آن استفاده می‌شده است.

مجموعه ساختمان‌های دولت آباد هر یک دارای مشخصات معماری و جلوه‌های اصیلی از کاربرد فضاهای مورد نیاز در آن زمان است. «عمارت هشتی که در انتهای محور اصلی باغ و متصل به دیوار جنوبی است. در واقع، گوشک اصلی باغ محسوب می‌شود و به سبب وجود بادگیر مرتفع آن شهرت خاصی دارد. این بادگیر با ۳۳ متر و ۸۰ سانتی متر ارتفاع، بلندترین بادگیر موجود در ایران است. عمارت هشتی دارای سه اتاق بزرگ و حوض خانه‌ای (با حوض یکپارچه مرمین) در وسط می‌باشد. طرح آن شبیه سایر گوشک‌های ایرانی است و طبقه فوقانی یک تالار و صغه و منظر دارد» (پیرنیا و معماریان، ۱۳۹۶: ۴۶). در سمت غرب عمارت هشتی، «عمارت طنبی» بزرگ و مجللی قرار دارد که دارای بادگیری مربع شکل و رو به باغ است. در دو طرف تالار طنبی، تالارها، صغه‌ها و شبستان‌ها در یک طبقه جای دارند که در روزنه‌های آن‌ها به طنبی باز می‌شود. در زیر طنبی، زیر زمینی ژرف کنده‌اند که با دو پله راست به باغ می‌پیوندند و از طرف جنوب با راهرویی به محوطه زیر بادگیر ارتباط دارد (همان: ۴۹). «عمارت سردر» در مرز مشترک دو باغ اندرونی و بیرونی اصلی‌ترین عمارت باغ بهشت آئین به شمار می‌رود که دو طبقه است و زیر خانه آن از یک سردر، هشتی و یک اتاق بزرگ

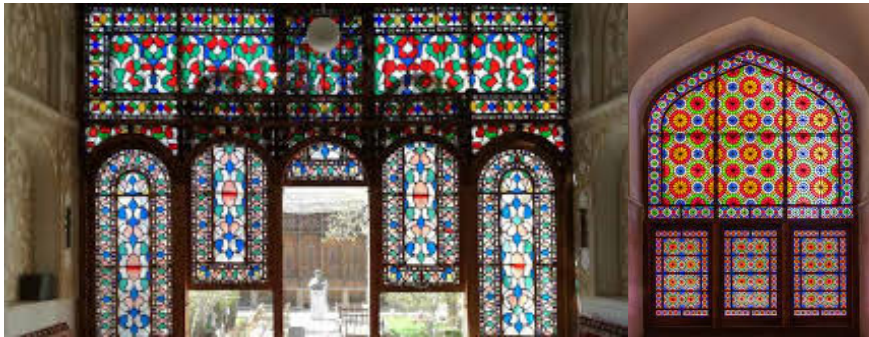
(رو به شرق) و چند اتاق کوچک (رو به شمال و جنوب) و چند راهرو تشکیل شده است (جواهریان، ۱۳۸۳).

تصویر ۳: نمایی از سقف بنا

تزئینات چوبی عمده‌ترین بخش تزئینات باغ دولت آباد را به خود اختصاص می‌دهد. در ساختمان هشتی به طور ضریبدر نما وجود داشته که شامل

نرده‌های مشبک و بادگیرهای هندسی خاص و منظم به طور قرینه می‌باشد و به صورت خط عمود بر هم دارای درهای ارسی یا شیشه‌های رنگی می‌باشد که خود از شاهکارهای معماری با کاربرد مثبت می‌باشد (نعیما، ۱۳۸۶: ۵۶ و ۶۲).

تصویر ۵: نمایی از پنجره‌های مشبک، (URL3)

تصویر ۴: نمایی از ارسی‌های باغ، (URL2)

طراحی لباس با الهام از قسمت‌های مختلف باغ

لباس به وسیله‌ای اطلاق می‌شود که توسط آن تمام یا بخش‌هایی از بدن با اهداف مختلفی پوشانده می‌شود. شکل و فرم لباس در هر فرهنگی تابع تعریف و هدف آن فرهنگ از به کار گرفتن لباس است. طراحی لباس‌های خلاقانه با الهام از هنر معماری ایران در عرصه مد و فشن فرهنگ ایرانی را القا و احیا می‌کند و جهانیان را با پیشینه جلال و شکوه هنر ایرانی که قدمتی چندین هزار ساله دارد آشنا می‌کند. در ادامه این پژوهش، با الهام و آنالیز قسمت‌های مختلف «باغ دولت آباد یزد» با استفاده از نرم افزار مارولوس دیزاینر به طراحی لباس برای

بانوان پرداخته شده است.

تصاویر ۸ و ۹: لباس با ایده از ارسی‌ها

تصاویر ۶ و ۷: لباس با نقش سقف بنا

تصاویر ۱۰ و ۱۱: لباس با الهام از بادگیر

نتیجه

فرهنگ یک جامعه در آثار هنری آن تجسم می‌یابد و از آنجا که معماری و پوشاک جزء کاربردی‌ترین هنرها محسوب می‌شوند و ارتباط تنگاتنگ با متن زندگی دارند، بارزترین نمادهای فرهنگی جامعه هستند. بناها و تن‌پوش‌ها می‌توانند همچون شاهدهی در دسترس، ملاکی برای سنجش و ارزیابی حیات فرهنگی و اجتماعی یک جامعه باشند. امروزه مدهای لباس بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته‌اند و با توجه به نقش مد در اعتلای فرهنگ جامعه این پژوهش با انتخاب بنای تاریخی «باغ دولت آباد یزد» و به کارگیری روش تحقیق به صورت توصیفی - تحلیلی با شیوه گردآوری اطلاعات از طریق کتاب، مقاله، عکس به طراحی لباس پرداخته است تا قدمی در جهت رشد فرهنگی و همچنین احیای آثار تاریخی ایران اسلامی برداشته باشد.

منابع

- انصاری، مجتبی. (۱۳۸۶). *باغ ایرانی*. تهران: رسانه پرداز.
- پیرنیا، محمد کریم و معماریان، غلامحسین. (۱۳۷۸). *تحقیق در معماری گذشته/ایران*. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران.
- پیرنیا، محمد کریم و معماریان، غلامحسین. (۱۳۹۶). *سبک‌شناسی معماری ایرانی*. تهران: گلجام.
- جواهریان، فریار. (۱۳۸۳). *باغ ایرانی، حکمت کهن، منظر جدید*. تهران: موزه هنرهای معاصر.
- مدقالچی، لیلا؛ انصاری، مجتبی و بمانیان محمد رضا. (۱۳۹۳). «روح مکان در باغ ایرانی». *باغ نظر*. ۱۱۲-۱۰۸. (۲۸) ۱۵.
- نعیما، غلامرضا. (۱۳۸۶). *باغ‌های ایران*. تهران: پیام.
- هردوگ، کلاوس. (۱۳۹۷). *ساختار شکل در معماری اسلامی ایران و ترکمنستان*. ترجمه محمد باقریان. تهران: آبان.

URL1: <https://images.kojaro.com> (1/6/2022).

URL2: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com> (7/5/2022).

URL3: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com> (8/4/2022).